

KŪRYBINĖS ERDVĖS: JUDĖJIMAS, KOMUNIKACIJA, ŽAIDIMAS

Jekaterina Lavrinec,

miesto ir medijų tyrinėtoja, skaito miesto studijų kursus Lietuvos ir užsienio universitetuose. Viena iš kūrybinės grupės Laimikis.lt steigėjų. Vysto ir įgyvendina žaidybinius viešųjų erdvių gaivinimo scenarijus. Kūrybinės veiklos ir akademių interesų sritis: kūrybinės komunikacijos formos viešosiose erdvėse.

Kiekvienas architekto suprojektuotas objektas ilgainiui „apauga“ miestelėnų interpretacijomis. Naudodami miesto erdves, miestelėnai plečia architektų ir dizainerių numatytas erdvių ir jų elementų funkcijas, išvysto alternatyvius naudojimosi jomis scenarijus, steigia naujas vietų reikšmes ir priskiria įvairiems miesto objektams neoficialius pavadinimus. Pagrindinis miesto interpretacijos įrankis miestelėnui yra jo paties kūnas¹. Kai kurie kūniškosios interpretacijos pėdsakai lengvai aptinkami: tai nušifuoti turėklai ir apsitrynę suoliukai, praminti takeliai ir asfalte įspaustos aukštakulnių žymės, tai tipiškos vietose pametamos pirštinės (ir ant stulpų bei sienų užklijuoti skelbimai apie pamestus ir rastus daiktus su nuplėštais kontaktų lapeliais). Architektų ir dizainerių suprojektuotų objektų naudojimas pagal paskirtį – tai elementariausias kūniškosios interpretacijos lygmuo: pvz.,

atpažindami originalios formos objekte suoliuką ir atsisėsdami ant jo, praeiviai „palaiko“ pirmą šio objekto funkciją.

Savo ruožtu miesto erdvių organizavimas ir miesto objektai formuoja miestelėnų choreografiją²: daro įtaką judėjimo trajektorijoms, ritmui, žvilgsnių ir gestų dinamikai. Siekdamami kuo greičiau „prašokti“ nemielų objektą, miestelėnai pagreitina tempą, nuleidžia galvą, stengdamiesi į jį nežiūrėti – arba spontaniškai ima koreguoti įprastus maršrutus. Ir atvirkščiai – kartais vienas nedidelis elementas virsta nauju traukos centru. Taip nutiko Gitenio Umbraso „Stebuklo“ plytelei Katedros aikštėje: ji ėmė keisti praeivių judėjimo trajektorijas ir ritmą. Supratę, kad plytelė su užrašu „Stebuklas“ yra vieta, kur sugalvojami norai, miestelėnai ėmė stotis ant plytelės ir suktis aplink savo ašį, taip užtikrindami sau, kad jų norai išsipildys.

Vietos atvirumas skirtingiems naudojimosi scenarijams yra svarbi jos gyvybingumo sąlyga. Tik atsiradusi, „Stebuklo“ plytelė vienus praeivius inspiravo šokinėti, kitus – suktis aplink savo ašį. Pastaroji „kūniška interpretacija“ pasirodė gyvybingesnė. Tačiau poros taiko kitokią naudojimosi šia vieta choreografiją, nei individualūs „norų užsakovai“. Nusistovėję ritualai nuolat modifikuojami priklausomai nuo situacijos

The openness of a space for different types of use is an important condition for its vitality. From the moment of its creation, the “Miracle” tile inspired some passersby to jump around, others — to spin around on top of the tile. The latter “bodily interpretation” proved the more lasting one. Couples, however, developed a different kind of choreography for this space than individuals “making wishes.” The established rituals are always changing depending on the situation

CULTURAL SPACES: MOVEMENT, COMMUNICATION, PLAY

Jekaterina Lavrinec

is a researcher of urban studies and media, and lectures in urban studies in universities in Lithuania and abroad. She is one of the founders of the Laimikis.lt creative group. Ms. Lavrinec also develops and implements social games for the revitalization of public spaces. Among her creative and academic interests is the study of forms of creative communication in public spaces.

Over time, every object designed by an architect becomes covered in the “overgrowth” of city dwellers’ interpretations. As they use their city’s spaces, residents broaden the functions foreseen by architects and designers for spaces and different elements, and develop alternative scenarios for using them, giving new meanings to localities and new, unofficial, names to various sites around the city. The principal tool by which a city dweller interprets his surroundings is his own body¹. Some of the footprints of these bodily interpretations are easily encountered: polished handrails and worn benches, well-tread paths and marks in the

asphalt from high-heeled shoes, or notices glued to posts and walls about lost or found items, with some of the contact information fingers already torn off, looking like gloves lost in typical places. The use of objects designed by architects and designers according to their intended function is the most elemental level of bodily interpretation: e.g. by recognizing a bench within an object of original shape, and then by sitting on it, passersby “support” the primary function of the object.

In their own way, city objects and the organization of city spaces shape the choreography of city dwellers²: they influence movement trajectories, rhythm, the dynamics of glances and gestures. Seeking to “leap over” some disagreeable object, city dwellers quicken their pace, lower their heads, and avoid looking at it – or they spontaneously begin changing their usual routes. Conversely, sometimes even one small element can become a new center of gravity. Such is the case with Gitenis Umbrasas’ “Stebuklas” (Miracle) tile in Cathedral Square, which began to change the trajectories and rhythm of movement of passersby. Ha-

ving understood that the tile with the word “Miracle” on it is a place where wishes are conceived, residents began to step on the tile and spin around, thus guaranteeing the fulfillment of their wish. In such a way, a small element inspired the creation of a new urban ritual.

Such micro-interventions “invite” passersby to become more active users of their city spaces and, in this way, encourage the creativity of city dwellers. Sometimes it can be enough to “throw in” a temporary object into a particular space so that passersby enter into playful communication. One such example is Kacie Kinzer’s experiment enti-

Kūniškosios interpretacijos pavyzdys. Fontanas Europos aikštėje „sufleruoja“ kelis naudojimosi šia vieta scenarijus, vieną iš jų įgyvendina vaikai, bėgiodami aplink fontaną ar gaudydami vienas kitą. Daryti tokius veiksmus „kviečia“ pati fontano forma

An example of a bodily interpretation. A fountain in Europe Square “signals” a few usage options for this location, one of which is being implemented by children running around the fountain or playing tag. The form of the fountain itself “invites” users to this activity

„Meilės spynos“ – paplitęs ritualas, kurio pėdsakus galima aptikti daugelyje pasaulio miestų. Įdomu tai, kad daugelį metų „laisvi nuo spynų“ tiltai „apauga“ jomis per kelis mėnesius nuo pirmųjų spynų atsiradimo. Praeiviai nuolat dalyvauja netiesioginėje komunikacijoje: jie „nuskaito“ kitų miestelėnų paliktus ženklus ir pasitaikius progai palieka žinutę (spynos pavidalu) apie savo meilės istoriją. Viešojoje erdvėje paliktos žinutės dažniausiai virsta dialogu

„Love locks“ are a widespread ritual whose traces can be found in many cities around the world. What is interesting is that bridges that were free of locks for years suddenly become “overgrown” with them in several months from the sign of the first lock. Passersby are constantly participating in indirect communication with each other: they “scan” signs left by other residents and, at the first opportunity, leave a message (in the form of another lock) about their own love story. Messages left in public often become part of a dialogue

Taip nedidelis elementas lėmė naujo miesto ritualo atsiradimą.

Tokios mikrointervencijos „kviečia“ praeivius aktyviau naudoti miesto erdvės ir taip skatina miestelėnų kūrybingumą. Kartais pakanka „įmesti“ į tam tikrą erdvę laikiną objektą, kad praeiviai įsitrauktų į žaidybinę komunikaciją. Kaip vieną iš pavyzdžių galima pateikti Kacie Kinzer eksperimentą *Tweenbots*: Vašingtono aikštės parke buvo paliktas mažas kartotinis robotas su nurodyta paskyrimo vieta – ir praeiviai noriai padėdavo jam pasiekti tikslą, net kai dėl to reikėdavo nukrypti nuo savo pradinio maršruto; eksperimentas parodė, kad miestelėnai yra atviri žaidybiniam scenarijam ir aktyviai palaiko žaidybines komunikacijos formas.

Kitais atvejais, siekiant atkreipti miestelėnų dėmesį į „pamirštą“ miesto vietą, pakanka išvystyti miesto ritualą – t. y. periodiškai atkartojamą (ir kolektyviai palaikomą) veiksmą, kuris dažniausiai yra susijęs su tam tikra vieta. Miesto ritualo pavyzdys galėtų būti rytinė arbatos gėrimo ceremonija miesto parke, kurios metu dalyviai skaito atsineštas knygas. Prie miesto ritualų galėtų būti priskirtas ir kiekvieno mėnesio paskutinį penktadienį vykstantis dviratinių susibūrimas „Kritinė masė“. Alternatyvių miesto ritualų savybės yra atvirumas, periodiškumas ir veiksmo paprastumas. Galimybė atkartoti ritualinį veiksmą ir įsitraukti į laikiną ritualų dalyvių bendruomenę lemia miesto ritualų paplitimą įvairiose šalyse.

Miestelėnų aktyvumą galima skatinti formuojant viešąsias erdves kaip „žaidimo aikštes“. Vienas iš pavyzdžių – Roterdamo Teatro aikštės (Schouwburgplein) rekonstrukcija. Aikštė buvo paversta interaktyvia scena, o miestelėnams suteikta galimybė savo nuožiūra įjungti ir išjungti fontanelius bei koreguoti apšvietimą keturiais raudonais hidrauliniiais kranais-šviestuvais. Pati aikštės organizacija implikuoja aktyvų žaidybinį elgesį.

Kūrybinės erdvės požymis yra įvairių ritmų ir kasdienių praktikų koegzistavimas³. Miesto erdvių išskirtinumas turi būti tapatinamas ne tik su architektūros bruožais, bet ir su miestelėnų praktikomis, kurios sklaidžiasi šiose erdvėse: vienoje aikštėje šmėkščioja riedlentininkai, o senjorai ir vaikai lesina balandžius ir fotografuojasi su jais, kitose mimai ir gatvės muzikantai rengia „gyvų skulptūrų“ pasirodymus, ir jie suburia praeivius į žiūrovų grupes. Kiekvieno miesto ypatumas atsiskleidžia per tai, kaip miestelėnai naudojami viešosiomis erdvėmis.

Atotrūkis tarp miesto erdves formuojančių strategų vizijos ir miestelėnų pastangų pritaikyti miesto erdves savo poreikiams⁴ suteikia miesto gyvenimui dinamiškumą. Jacques'o Tati filme „Pramogų metas“ (*Play Time*, 1967) pati miesto erdvių organizacija ima provokuoti kuriozines situacijas, į kurias patenka filmo personažai: reguliarios struktūros virsta labirintu, elementai, kurie yra skirti organizuoti miestelėnų srautus, virsta judėjimą apsunkinančiais barjeriais, privačios erdvės tampa privataus gyvenimo eksponavimo erdvėmis, reprezentacinės erdvės pasirodo kaip neužbaigtos, nuolat taisytinios⁵. Atrodytų, racionalizuotos erdvės turėtų palengvinti judėjimą, tačiau šių erdvių lankytojui jos atrodo kaip sunkiai įmenamas rebusas. Konfliktas tarp racionalaus erdvės organizavimo ir to, kaip pagrindinis filmo veikėjas naudojasi šia erdve, minėtame filme kuria komiško efekto. Kūrybingam miestelėnui šis atotrūkis tarp jo kasdienių poreikių ir miesto erdvės implikuotų elgesio instrukcijų yra iššūkis.

Žaismingos intervencijos ir naujieji miesto ritualai yra vienas būdų „prijaukinti“ naujas ir „atgaivinti“ senas viešąsias erdves. Miesto erdvės praranda gyvybingumą dėl įvairių priežasčių: tai gali būti nesėkminga kaimynystė su prekybos centru („suryjančiu“ žmonių srautus) arba rekonstrukcija, panaikinusi nusistovėjusius laisvalaikio scenarijus. Analizuodamas aikščių gy-

tled “Tweenbots”: a small cardboard robot was left in a square in Washington, D.C., with its intended destination displayed on a small flag – passersby eagerly helped the robot reach its goal, even when it meant deviating from their original route. The experiment demonstrated that city dwellers are open to playful scenarios.

In other cases, in an attempt to draw the attention of city residents to a “forgotten” city locale, it was sufficient to develop an urban ritual – i.e. a periodically recurring (and collectively supported) action that is usually connected to a certain location. An example of an urban ritual can be a tea ceremony in a city park, during which participants read books they have brought with them. Another example of an urban ritual is the “Critical Mass” gathering of bicyclists on the last Friday of every month. These alternative city rituals share the common characteristics of openness, regularity, and the simplicity of their actions.

The activity of city dwellers can be encouraged through the establishment of open areas such as “play spaces.” One example is the reconstruction of the Rotterdam Theatre Square (Schouwburgplein). The square was converted into an interactive stage and city dwellers were given the opportunity to turn small fountains on and off or change the lighting by controlling four red hydraulic lighting elements. The layout of the square itself suggests active and playful behavior.

A feature of the creative space is the co-existence of different rhythms and daily practices³. The distinctiveness of city spaces must not only be associated with architectural features, but also with the habits of city dwellers within these spaces: in some squares skateboarders zoom around while seniors and children feed pige-

ons and take pictures with them, and in others mimes and street musicians perform “living sculpture” shows, drawing in passersby into tight audience circles. Each city’s uniqueness is revealed through how residents use their public spaces.

The gap between the vision of strategists shaping city spaces and the efforts of city dwellers to adapt those spaces to their needs⁴ lends dynamism to the life of a city. In Jacques Tati’s film “Play Time” (1967), the organization of city spaces itself begins to provoke odd situations for the characters in the film: ordered structures become labyrinths, elements that are designed to organize the flow of residents become barricades that impede movement, private spaces become spaces for exhibiting private lives, and representative spaces appear to be unfinished and in constant need of repair⁵. It would appear that rationalized spaces should facilitate navigation, but visitors to these spaces experience them as unsolvable puzzles. The conflict between the rational organization of space and the way the main character uses this space creates the comedic effect of the film.

Playful interventions and new urban rituals are one way of “taming” new and “reviving” old public spaces. City spaces lose their vitality for many reasons: a possibly failed neighbourhood with a shopping center (“swallowing” the streams of people) or a reconstruction that eliminated long-established recreational options. In his analysis of the vitality of squares (the intensiveness of their usage and the activity of social interaction within them) William H. Whyte observed that “city dwellers gather where other city dwellers gather”, or “what attracts people most is other people.” (Whyte, 1988).

Po ilgai trukusio „prijaukinimo“ proceso slėnis dešiniajame Neries krante tapo populiaria laisvalaikio vieta. Ji gali būti atvira daugeliui laisvalaikio scenarijų (aitvarų leidimas, piknikai, aktyvūs žaidimai, masiniai renginiai ir t. t.)

After a long “taming” process, the valley on the right bank of the Neris has become a popular place for recreation. It is potentially open to many different leisure options (kite flying, picnics, active games, large public events, etc.)

Net kai tam tikra miesto erdvė atrodo apleista, ji aktyviai naudojama įvairių miestelėnų grupių. Pavyzdžiui, Reformatų skveras Vilniuje tapo BMX dviratininkų susirinkimo vieta

Even when a city space seems neglected it is being used by various groups of city dwellers. For example, Reformatų Square in Vilnius has become a gathering place for BMX cyclists

vybingumą (naudojimosi aikštėmis intensyvu-
mą bei socialinių sąveikų aktyvumą), Williamas H. Whyte'as atkreipė dėmesį, kad „miestelėnai būriuojasi tose vietose, kur renkasi kiti miestelėnai“, arba „žmonės pritraukia žmones“ (Whyte, 1988).

Nors iš pirmo žvilgsnio apleistos miesto erdvės yra „tuščios“, jos aktyviai naudojamos įvairių miestelėnų grupių. Pavyzdžiui, laiptai prie Vilniaus centrinės universalinės parduotuvės bei vietos prie Sporto rūmų tapo *parkūro* (*parkour*, pranc. – intensyvaus judėjimo mieste ir kliūčių įveikimo praktika) treniruoti vieta. Šios veiklos yra miesto erdvių „prijaukinimo“ būdas.

Žvelgdami į miestelėnų kasdienes veiksmus kaip į miesto interpretavimo procesą, pastebime, kad kiekvienas „erdvės vartotojas“ yra kūrybingas: jis turi galimybę modifikuoti objektų reikšmes. Šiam kasdieniam kūrybingumui pasireikšti reikalingos sąlygos. Viena sąlygų yra pabrąšinantis viešųjų erdvių atvirumas aktyvioms miestelėnų interpretacijoms (ir galimybė tas interpretacijas įgyvendinti), – tai galėtų tapti ir Modernaus meno centro skiriamuoju bruožu.

¹ Miesto antropologai ir geografsai šią tezę įvairiai plėtoja. Michelis de Certeau elementariausiu miesto patyrimo būdu laikė vaikščiojimą: anot jo, miestelėnų „kūnai seka urbanistinio teksto vingiais, rašydami jį, tačiau negalėdami jo perskaityti“ (Certeau, 1988, psl. 93). Henris Lefebvre'as ėmė plėtoti ritmo analizę, kaip miesto pažinimo metodą (Lefebvre, 2004), o jo užmojų tęsė Benas Highmore'as (Highmore, 2005). Šiuo metu kasdienio miesto ritmo studijos virto itin aktualia miesto studijų tema (Edensor, 2010; Cresswell, 2010). Bandymai apčiuopti miesto gyvenimą per kūniškus potyrius ir kasdienio ritmo įvairovę leidžia įveikti vizualiojo diskurso vyravimą miesto studijose.

² Choreografiją galima apibrėžti kaip dinamišką trijų komponentų sąsają: erdvės struktūrų, kūniško miestelėnų patyrimo bei konvencijų ir taisyklių, kurios „įrašytos“ erdvių organizacijoje. Pvz., noro susigalvojimo ritualas ant „Stebuklo“ plytelės virto instrukcija (konvencija), kuria miestelėnai aktyviai dalinasi su miesto svečiais.

³ Kasdinių ritmų sugyvenimas vienoje erdvėje tampa šiuo metu aktyviai plėtojama ir aštrių diskusijų sulaukusia „bendrosios erdvės“ (*shared space*) koncepcija.

⁴ Perskyra tarp „strategų“ (valdžios institutų) ir „taktikų“ (miestelėnų) formuluojama Michelio de Certeau, o Henris Lefebvre'as išplėtojo „teisės į miestą“ koncepciją, kurioje teigiama principinė kiekvieno miestelėno teisė dalyvauti miesto erdvių formavime.

⁵ Šio filmo pagrindinis veikėjas yra miestas, rodomas kaip serija erdvių: oro uostas, biurų erdvė, ekspozicijų erdvė, namų erdvė su langais-vitrinomis, atidaromas restoranas ir t. t. Butaforinio miesto erdvės sukonstruotos pagal modernizmo architektūros principus.

LITERATŪRA

1. M. Certeau, *The Practice of Everyday Life*, Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 1988.
2. T. Cresswell, P. Merriman, eds., *Geographies of Mobilities: Practices, Spaces, Subjects*, Farnham: Ashgate, 2010.
3. T. Edensor, ed., *Geographies of Rhythm: Nature, Place, Mobilities and Bodies*, Farnham: Ashgate, 2010.
4. B. Highmore, *Cityscapes: Cultural Readings in the Material and Symbolic City*, Houndmills and London: Palgrave Macmillan, 2005.
5. H. Lefebvre, *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*, London and New York: Continuum, 2004 (1992).

KINO FILMAI

- Jaques Tati, *Play Time*, 1967.
William H. Whyte, *The Social Life of Small Urban*, 1988.

Nuotr. © Julius Narkūnas (laimikis.lt)

Although some public spaces appear, at first glance, to be “empty”, they are actively used by various groups of city dwellers. For example, the steps near the Vilnius Central Department Store and some locations near the Sports Hall have become spots for parkour training. These activities are one way of “taming” urban spaces.

If we look at the daily activities of city dwellers as a process of interpreting their city, we see that each “space consumer” is creative in so far as he has the potential to change the significance of an object. Proper conditions are required for such daily creativity: an encouraging openness of public spaces to the interpretation of city dwellers and the opportunity to realize such interpretations – both of which could become definitive features of the Modern Art Center.

¹ Urban anthropologists and geographers expand upon this proposition in several ways. Michel de Certeau considered walking to be the most basic way of experiencing a city: he defines citizens as “walkers, Wandersmänner, whose bodies follow the thicks and thins of an urban ,text’ they write without being able to read it.” (Certeau 1988: 93). Henri Lefebvre developed rhythmanalysis as a means of getting to know a city (Lefebvre, 2004), and this was continued by Ben Highmore (Highmore, 2005). Currently, studies of daily urban rhythms have become a particularly active topic in urban studies (Edensor, 2010; Cresswell, 2010). Efforts to experience a city’s life by experiencing it bodily and through the diversity of its daily rhythms allows us to overcome the dominance of the visual discourse in urban studies.

² The choreography can be defined as a dynamic connection between three components: spatial structures, the bodily experience of city dwellers, and the conventions and rules that are “written into” the organization of the spaces. For example, the “make a wish” ritual that has for-

med around the “Miracle” tile has become an instruction (convention) that city dwellers actively share with visitors to the city.

³ The co-existence of daily rhythms in one space has become the concept – currently very actively disseminated and provoking sharp debate – of “shared space.”

⁴ The division between “strategists” (government institutions) and “tacticians” (city dwellers) has been formulated by Michel de Certeau, and expanded upon by Henri Lefebvre, as the concept of “right to the city”, which postulates that every city dweller has the fundamental right to participate in the formation of urban spaces.

⁵ The main character in the film is the city itself, appearing as a series of spaces: an airport, an office space, an exhibition space, a home with picture windows, an opening restaurant, etc. The prop city spaces have been constructed according to principals of modern architecture.

CITATIONS

1. Certeau M. 1988. *The Practice of Everyday Life*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press.
2. Cresswell T., Merriman P. (eds.) 2010. *Geographies of Mobilities: Practices, Spaces, Subjects*. Farnham: Ashgate
3. Edensor T. (ed.) 2010. *Geographies of Rhythm: Nature, Place, Mobilities and Bodies*. Farnham: Ashgate
4. Highmore B. 2005. *Cityscapes: Cultural Readings in the Material and Symbolic City*. Houndmills and London: Palgrave Macmillan
5. Lefebvre H. 2004 (1992). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*. London and New York : Continuum

FILMS

- Jaques Tati (1967) *Play Time*
Whyte H. W. (1988) *The Social Life of Small Urban Spaces*

Photos © Julius Narkūnas (laimikis.lt)

